

Жіночий чи феміністичний? Що трапилося з маршем до 8 Березня

Події середини січня сколихнули ледь не всю українську феміністичну спільноту. У Фейсбучі з'явилася подія під назвою «Марш жінок 8 Березня. Годі терпіти!» На її обкладинці було зображено кілька кулаків (що мали зчитуватися як жіночі), один з яких тримав квітку. Опис події містив загальні теми, які в цілому не виходили за рамки ліберального фемінізму: менша зарплатня, неоплачувана праця, неповага та зверхнє ставлення до жінок у суспільстві, гендерно-обумовлене насильство, культура зґвалтування. Ця подія була вщент розкритикована неієрархічною ініціативою POP, групою «Квір анархо-фемінізм», колективом ФРАУ та деякими активістками особисто. Учасниці квір анархо-феміністичної групи звернули увагу, що цьогорічний київський марш прагне підтримати «білі» жіночі марші у США 2017 року, критиковані небілими жінками і трансгендерними людьми за відсутність інклюзив-

На знімці: фрагмент роботи Євгенії Полосіної, публікуємо з дозволу художниці.

© Дар'я Попова 2019

© Критика феміністична: східноєвропейський журнал феміністичних і квір-студій 2019, № 2, с. 85-88
<http://feminist.krytyka.com> (ISSN 2524-2733)

ності. POP також зазначили, що минулого року на зібранні оргкомітету Маршу 2017 вже обговорювали ідею долучення до ініціативи «Global Wave of Changes» і проведення акції подібної до тих, що відбулися у США. Тоді цю пропозицію було відхилено через колоніальність перспективи підтримувати жіночі ініціативи в країнах першого світу, тоді як зворотна солідарність ніколи не траплялася. Квір анархо-феміністки теж критикували повістку цьогорічного маршу за популістське замовчування дражливих тем та тривожних тенденцій в українському суспільстві. Серед таких тем називали дискримінацію різних груп жінок та небінарних людей (за ознаками раси, класу, етнічності, гендерної ідентичності тощо), ультраправе насильство та неоліберальні реформи. Не минули і деполітизацію маршу, яка буцім має надати йому масовості. Також феміністичні ініціативи були обурені зміною слова «феміністичний» на «жіночий», що, порівняно з попередніми роками, є відрухом назад.

Після ознайомлення із ситуацією виникає питання: чому таке трапилось? Адже минулорічні марші на 8 березня не отримували стільки критики, а відбуваються вони щонайменше з 2010 року¹. Відповідь доволі проста: якщо раніше організація маршу була відкритою (себто, в обговоренні могли брати участь усі зацікавлені ініціативи), то цього року деякі ГО (насамперед, ГО «Інсайт») зробили організаційний комітет закритим і створили повістку маршу без залучення низових активісток. Наскільки я зрозуміла з дискусій навколо акції, в «Інсайті» вирішили, що низові активістки є «проблемними», бо вони наполягають на такій повістці, яка може завадити масовості маршу. Можливо, певну роль зіграло бажання «Інсайту» приєднатися до руху «Global Wave of Changes», якому опонували активістки.

Однією з найбільш вражаючих та неприємних особисто для мене речей було витіснення POPу з участі у марші. POP (Rhythms of Resistance, Ритми супротиву) – це низова неієрархічна ініціатива, яка не лише долучалася до організації та до самого маршу впродовж останніх трьох років, а й робила його яскравішим та жвавішим. Учасниці колективу вивчають композиції на ударних інструментах, які потім виконують під час різних акцій. Ця ініціатива є не просто музичним супроводом демонстрацій. Вона долучається до організаційних комітетів та формування маніфестів акцій. Колективи POPу існують у різних країнах світу. Лише нещодавно я почула знайомі ритми, які виконувалися під оплески на одній з наймасовіших антифашистських маніфестацій у Гетеборзі. Але згідно з концепцією київського «жіночого маршу» до 8 Березня 2018 року, Ритми супротиву було «замінено» іншою ініціативою. В описі події учасниць закликають приходити з каструлями та іншими підручними засобами, щоби «зробити марш яскравішим». Отже зрозумівши, що POP може не погодитися з повісткою та обуритися закритим форматом її створення, оргкомітет знайшов йому «альтернативу».

¹ Про марші в період з 2011 до 2013 року див. тут: https://uk.wikipedia.org/wiki/Феміністична_офензива

Як низову активістку, яка усе своє студентське життя брала участь у організації та проведенні феміністичних маршів, мене вкрай розгнівало рішення ГО «виключити» таких, як я. Адже хто надавали їм право обирати, кого залучати до організації, а кого – ні? Із року в рік низові активістки та ГО займалися нею разом, створивши певну традицію відкритої організації інклюзивного маршу, який підіймав гострі соціальні теми. Наприклад, 2015 року марш мав назву «Фемінізм завжди на часі» стверджуючи, що воєнні дії не мають бути прикриттям для насилля та пригнічення.

Цього року на адресу обурених низових активісток лунали поради організувати окремий марш із власним порядком денним, якщо запропонований їм не подобається. Але тут постає питання ресурсів, яких у ГО очевидно більше, ніж у низових ініціатив. Тому організувати альтернативну подію, «помітну» в інформаційному просторі, доволі важко. Тим паче, кількість людей, які відвідують феміністичний (а тепер жіночий) марш сама по собі доволі невелика. Отже, чи є сенс у проведенні двох паралельних акцій?

Нова загроза розділення маршу виникла, коли одна з феміністок запитала, чи будуть організаторки контролювати наявність «провокативних» плакатів, що критикують націоналізм чи мілітаризм. Коли оргкомітет відповів, що не збираються цього робити, пролунала пропозиція зробити окрему акцію для феміністок націоналістичних поглядів. Дійсно, разом з «оправінням» частини українського суспільства, за останні роки вправо колихнулася й частина феміністичного руху². Я не буду вдаватися до аналізу цього явища, але, очевидно, їхні позиції³ мають багато спільного з панівним націоналістичним та мілітаристським дискурсом, який прагнуть критикувати низові ліві феміністки. Можливо, оргкомітет маршу прагнув уникнути деяких «гострих питань», аби «праве крило» українського фемінізму відчувало себе комфортніше. Адже останнім часом воно зростає і може забезпечити «масовість». Отож, маємо пряму небезпеку того, що сам марш правішатиме замість того, аби протистояти «оправінню» суспільства загалом.

Але і деякі націоналістичні феміністки могли лишитися незадоволеними позицією оргкомітету. Адже 16 січня, наступного дня після заяв квір-анархо-феміністок та РОРу, на сторінці події до 8 Березня 2018 з'явився новий допис про те, що ГО «Інсайт» бере участь в акціях до 8 Березня «вже сьомий рік поспіль» і не відмовляється від своїх давнішніх поглядів. В цьому тексті уже було згадано і слово «фемінізм» (але марш і надалі називається «жіночим»), і права ЛГБТКІ+ та проблеми гендерно-обумовленого насильства в контексті воєнного конфлікту, а також

² Висновки з моїх спостережень.

³ Праві феміністки – феміністки, які ідентифікують себе з націоналізмом. Я розумію, що правий спектр українського фемінізму є доволі різномірним, тому не буду казати про «одну позицію», яку займають «усі».

йшлося про необхідність опору праворадикальним рухам та «національним дружинам». Я не можу стверджувати, що ця заява була відповіддю на критику – можливо, її підготували раніше. Разом з тим, вона, по-перше, показала, що між низовими активістками та позицією «Інсайту» є багато спільного (це не дивно, адже події у попередні роки вони часто організовували разом), і, по-друге, поставила активісток у скрутне становище, бо тепер критика змісту події стала менш актуальною, а критика відсутності інклюзивності при організації маршу стала мало зрозумілою для ширшої аудиторії, для якої марш залишився більш-менш таким, яким і був. Так феміністичні низові групи, що з року в рік організовували марш, виявилися на ньому «сторонніми» та мали обирати, долучатися до події чи ні. Деякі з них вирішили не брати участі в цьогорічних акціях 8 Березня, а інші приєдналися до феміністичних маршів у інших містах.

Про ситуацію, яка виникла з організацією події, можна написати ще багато. Наприклад, є чимало літератури про НГО-ізацію опору (NGO-ization of resistance), в якій ідеться про зв'язок між неолібералізмом, НГО-ізацією опору у країнах глобального півдня та деполітизацією феміністичного руху⁴. На мою думку, ця тема заслуговує окремого аналізу, який, я сподіваюся, не стосуватиметься наступних київських маршів до 8 Березня. Можливо, «експериментальне» проведення закритих організаційних зборів визнають хибною практикою і колишню традицію відкритості буде відновлено. Адже ані розділення близьких за політичною позицією організацій для різних маршів, ані витіснення низового інтерсекційного руху з акцій до 8 Березня не здаються привабливою перспективою.

---

⁴ Див., наприклад: Korolczuk, Elżbieta. 2016. "Neoliberalism and feminist organizing: from "NGO-ization of resistance" to resistance against neoliberalism" in *Solidarity in Struggle. Feminist Perspectives on Neoliberalism in East-Central Europe*, ed. by Eszter Kovats. Budapest: Friedrich-Ebert-Stiftung, 32-41. А також: <https://www.mcgilldaily.com/2017/10/the-ngo-ization-of-resistance/>; <https://beautifulrising.org/tool/the-ngo-ization-of-resistance>